

Dziedziczenie na podstawie testamentu

- TESTAMENTU I JEGO RODZAJE
- PRZESŁANKI WAŻNOŚCI TESTAMENTU

Testament

- Kodeks cywilny wymienia **dwa źródła** powołania do spadku – ustawę i testament.
- Testament stanowi jedyną formę rozporządzenia majątkiem na wypadek śmierci. —————> !!!
- Dziedziczenie ustawowe następuje:
  - co do całości spadku wtedy, gdy spadkodawca nie powołał żadnego spadkobiercy, albo gdy żadna z osób, które powołał nie chce lub nie może być spadkobiercą.
  - co do części spadku wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy któraś z osób które powołał do całości spadku nie chce lub nie może być spadkobiercą, z zastrzeżeniem wyjątków (patrz art. 926 k.c.)

• „**testament**” w k.c. występuje w dwóch znaczeniach – tzn. oznaczać może czynność prawną (*przez którą os. fizyczna decyduje o losach swojego majątku na wypadek śmierci*) lub dokument (*gdzie testator wyraził swojego oświadczenie woli*)

• zob. post. SN- Izba Cywilna z dnia 13 lutego 2001 r. sygn. akt II CKN 552/99

„Kodeks w księdze czwartej, opatrzonej tytułem "Spadki", nie podaje definicji testamentu, pozostawiając nauce teoretyczne rozważania na temat znaczenia nazwy "testament". Przez testament w świetle przepisów kodeksu, a w szczególności art. 926 KC, jak i tytułu III, działu I, zawierającego postanowienia dotyczące testamentu (art. 941 - 958), rozumie się albo czynność prawną wraz z koniecznym jej składnikiem, jakim jest objaw woli spadkodawcy - testatora, albo też dokument obejmujący to oświadczenie. Tym drugim rozumieniem nazwy "testament" Kodeks posługuje się raczej sporadycznie, mówiąc np. o zniszczeniu testamentu (art. 946 KC). Z reguły bowiem nazwa "testament" oznacza wyrażony osobiście przez spadkodawcę w formie prawem przewidzianej objaw woli rozporządzenia całością lub częścią swego majątku na wypadek śmierci. Jest to zarazem podstawowe znaczenie nazwy "testament". Spadkodawca niejednokrotnie, jak wynika z obserwacji życia codziennego, zanim podejmie tę ostateczną decyzję, ujmie w słowa, zastanawia się, przytacza rozbieżne projekty, które następnie odrzuca, a niekiedy ich nie kończy, a więc rozważa projekty nie będące jeszcze odbiciem jego woli.”

- Zdolność testowania to zdolność do sporządzenia ważnego testamentu i odwołania testamentu
—→ patrz. art. 944 k.c., art. 10 k.c. i 11 k.c., art. 21 k.c. i 22 k.c.

zob. post. Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 6 listopada 2014 r.
II CSK 103/14

- Rozumując a contrario należy - zdaniem Sądu Najwyższego - stwierdzić, że brak pełnej zdolności do czynności prawnych spadkodawcy powoduje, iż testament sporządzony przez niego jest dotknięty sankcją bezwzględnej nieważności. Jednocześnie nie ma terminów ograniczających podnoszenie zarzutu nieważności testamentu z tego właśnie powodu i ograniczających uwzględnienie tej okoliczności z urzędu przez sąd na zasadach właściwych dla sankcji bezwzględnej nieważności czynności prawnej. Uwzględniając jednak prawidłową wykładnię, zakres zastosowania art. 949 § 2 i art. 945 § 1 i 2 KC należy uznać za rozłączny. Zdolność testowania, to według art. 949 § 2 KC ocena formalna stwierdzenia pełnej zdolności spadkodawcy do czynności prawnych. Ze względu na to, że prawo polskie nie zna naturalnej niezdolności do czynności prawnych, bez znaczenia jest dla spełnienia przesłanek przewidzianych w art. 944 KC stopień świadomości i swobody decyzji testatora oświadczającego swoją ostatnią wolę. Ma on natomiast znaczenie dla oceny wadliwości lub niewadliwości złożonego oświadczenia woli, do czego z kolei jest obojętne posiadanie przez testatora pełnej zdolności do czynności prawnych; jej brak powoduje bezwzględną nieważność czynności prawnej bez względu na występowanie wady oświadczenia woli skutkującej również bezwzględną nieważnością tej czynności. Z art. 945 § 2 KC, odwołującego się do § 1 tego artykułu, wyraźnie wynika, że chodzi o okoliczności wymienione w tym przepisie, a wśród nich nie ma zdolności testowania. Zastosowanie więc art. 945 § 2 KC w odniesieniu do przesłanek, o których stanowi art. 949 § 2 KC, jest wyłączone.

- Testament musi być, dla swej ważności, sporządzony osobiście – posłużenie się w art. 944 § 2 k.c. pojęciem „przedstawiciela” uniemożliwia sporządzenie testamentu przez pełnomocnika czy przedstawiciela ustawowego. Natomiast sugestie osób trzecich, co do treści testamentu mogą stanowić podstawę do stwierdzenia nieważności testamentu.
- zob. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 22 stycznia 1974 r. III CRN 326/73 (w zbiorze przesłanych orzeczeń)

Wola testowania

- Wola testowania to chęć i świadomość dokonania czynności prawnej na wypadek śmierci – osoba sporządzająca testament musi działać z zamiarem wywołania skutków prawnych
- Testament może być obarczony **wadami oświadczenia woli**, a ich istnienie prowadzi do nieważności testamentu. Pamiętaj! Art. 945 § 1 k.c. jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisów ogólnych dot. skutki wad oświadczenia woli – **uwaga** – jednolita sankcja nieważności (patrz. teoria woli)

patrz post. SN z dnia 29.06.2010 r. sygn. akt III CSK 293/09 – „Testament, jako jednostronna czynność prawna mortis causa, podlega w pewnym zakresie rygorom dalej idącym niż czynności inter vivos. W szczególności wymaga się, aby spadkodawca działał cum animo testandi. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wymienionym przez Sąd Okręgowy postanowieniu z dnia z dnia 22 grudnia 1997 r., II CKN 542/97, OSNC 1998/7-8/118), wola testowania (animus testandi) to kwestia woli i świadomości dokonywania czynności prawnej na wypadek śmierci, a nie użycia w testamencie określonych wyrażeń, np. „testament”, „ostatnia wola”, itp., aczkolwiek wyrażeniami tymi najczęściej posługują się testatorzy. Testator musi obejmować swoją świadomością fakt regulowania losów majątku na czas po swojej śmierci. O woli testowania jak też i o jej braku, może świadczyć zarówno sama treść oświadczenia woli i użyte do jej wyrażenia sformułowania, jak również okoliczności towarzyszące złożeniu tego oświadczenia. W przypadku zakwestionowania woli testowania, na ustalenie, czy spadkodawca miał animus testandi może mieć wpływ zachowanie się spadkodawcy po sporządzeniu własnoręcznego oświadczenia, które ma być uznane za testament. Nie bez znaczenia jest również ocena stosunków osobistych spadkodawczyni z jego spadkobiercami jak również to, że chodzi o osobę spadkodawczynię, która dotychczas we właściwy sposób i we właściwej formie dokonała czynności prawnej obejmującej zrzeczenie się dziedziczenia po niej.”

Cechy testamentu:

- Charakter *mortis causa*
- Odwołalność
- Jednostronność i ściśle osobisty charakter
- Rygor formalny, którego niezachowanie powoduje nieważność

Testamenty zwykłe:

- holograficzny – art. 949 k.c.
- notarialny – art. 950 k.c.
- allograficzny – art. 951 k.c.

Testamenty szczególne:

- ustny – art. 952 k.c.
- sporządzony na polskim statku morskim/powietrznym – art. 953 k.c.
- wojskowy – art. 954 k.c.

Instytucja świadka przy sporządzaniu testamentu

- Zdolność do bycia świadkiem testamentu oceniana jest na chwilę sporządzenia testamentu
- Wymagana jest obecność świadka przy sporządzaniu testamentu: allograficznego, ustnego, podróżnego i wojskowego
- Świadkiem może być os. fizyczna, co do której nie zachodzą przesłanki niezdolności **względnej lub bezwzględnej**

Niezdolność

bezwzględna :

- Brak pełnej zdolności do czynności prawnych
- Bycie osobą niewidomą, głuchą lub niemą
- Nieumiejętność pisanie lub czytania
- Niewładanie językiem, w którym spadkodawca sporządza testament
- Prawomocne skazanie wyrokiem sądowym za składanie fałszywych zeznań

względna:

- Otrzymująca korzyści z testamentu, a także jej małżonek, jej krewni lub powinowaci I i II stopnia, pozostające w stosunku przysposobienia
- zob. 957 § 2 k.c.

Odwołanie testamentu

- Testator za swojego życia może odwołać cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia.
- Odwołanie testamentu może nastąpić poprzez:
  - sporządzenie nowego
  - zniszczenie testamentu w zamiarze jego odwołania lub w tym celu pobawienie go cech od których zależy jego ważność
  - dokonanie w testamencie zmian, z których wynika wola jego odwołania
- Zobacz art. 109 ustawy z dnia 14.2.1991 r. - Prawo o notariacie